

(l'existència del qual m'és coneguda indirectament), i que no es tracti d'un diminutiu català de *bescambra* 'l'atrina', però el fet que en el Llenguadoc tant el nom de cartes com el del garrell són masculins tot i la terminació femenina del mot sembla donar suport a aquella derivació. Tanmateix valdria la pena que algú emprengués algunes indagacions per comprovar l'existència d'aqueix comediant i la realitat de les seves habilitats, no es tractés —com tan sovint en casos així— d'una «legenda etimològica». I no fos que hi hagués alguna relació amb el nom força semblant d'un altre joc, que almenys és antic i famós (potser no semblant), el de l'*escampilla* a què jugaven antigament a València (Sanchis Sivera, *Vida dels Valencians a l'Època Foral*, 42); ja en parla Jaume Roig: «per ensajar / de bandejar / los seus garips, / joch de naïps / de nit jugàvem --- / per redimir-la / jugava birla / sovint ab ella: / joch d'*escampella* / ni de la choca, / com si fos roca / menys se'n movia». Tot i la variant *-ella ~ -illa*, *escampilla* deu ser el mateix que això i segons S. Sivera seria el joc de bòlit, ben diferent si l'afirmació està comprovada; tanmateix observem que ha parlat de joc de naïps, sigui de cartes, i que si Sanchis es guiés només per l'acompanyament del joc de birla, no fóra raó acceptable, car aquest ha sortit per joc de mots obscè i els mots que segueixen «menys se'n movia» semblen indicar que el picaresc misogin continua parlant amb segones de canvi).

¹ «Després d'aquestes paraules, que demostraren la inseguretat del criteri humà, em proposà jugar a l'*escambri*», Llorenç Vilallonga, *Bearn*, 20,257. —
² Més que igual al nom del joc de cartes serà un homònim el men. *brisca*: «ni *brisca* o ni una *brisca*» 'no gens' a Migjorn Gran (BDLC IX, 159).

Bescantador, *bescantar*, V. *cantar* *Bescanvi*, *bescanviar*, V. *canviar* *Bescara*, V. *cara* *Bescavar*, V. *cavar* *Bescaran*, es pronuncia *besk-* i *bask-* en el país: mai no hi he sentit **biskaran*, pronúncia ideada probablement per Guiter per donar crèdit a una seva teoria etimològica (altrament som en zona xipella, varietat dialectal on la *e* i la *a* àtones es realitzen molt tancades en totes les posicions, d'on potser un error d'audició per part de l'enquestador que hi envià).

BESCOLL, 'part posterior del coll', antigament i encara avui en moltes comarques occidentals i de les Illes, *batcoll* o *baticoll*, que és la forma que es retroba en bastants parlars del Llenguadoc i altres terres occitanes; sembla que fou aquesta la forma primitiva i que s'aplicà de primer a la part del coll dels animals batuda pel collar, el jou o les regnes: probablement compost de *batre* i *coll*, en el qual el grup *tc* de *batcoll* s'alterà en *bascoll* per adaptació a un nexce de consonants més estable i a un prefix més corrent (però enlloc, en català, no es pronuncia amb *e*). □ 1.ª doc.: *batcòil*, c. 1300.

En la història de Judes de les Llegendes Bíbliques de Sevilla: «Rubèn — fo irats e despagats / dels poms que Judes ac justats, / e va-li dir que los lexàs / ---

Judes les pomes fort defès / e no les volc lexar per res; / Rubèn volc-s' a éi acostar / e Judes va-li tost lansar / una pedra sus e-l *batcoil*, / sí que no dix "así mi dol": / mort lo lexà tant tost aquí / e Judes del verger exí», v. 180. Com indicava a *Lleures i Conv.* (p. 22), es tracta de la grafia *-il = -yl* amb el valor fònic de la nostra *-ll*; però el narrador, que, atenint-se al costum del temps, versificava subjectant-se a la fonètica occitana, havia escrit *batcol*, rimant amb *dol*, i la *-ll* és una innovació del nostre escriba. *Bescoll* «nak» en el dicc. català-alemany de 1502, § 276.

Avui tots els parlars occidentals i valencians¹ diuen *bascoll* amb *a*, no pas amb *e*, o bé usen *batcoll*, i a totes tres Balears *batcoll* (o bé *bè(t)coll*, evidentment sortit de *batcol*), veg. *AlcM*.² També és *bascoll* amb *a* a Tortosa i a Fraga (tort., BDC III, 86; *bascoliae* frag. iv, 36, 39).

La gran majoria de les formes medievals, com ja les Llegendes Rimades, tenen formes amb *-a* i amb *-t* (*AlcM*, *DAG*). Cal, doncs, deixar córrer l'explicació més divulgada que mira *bes-* en el nostre mot, sigui com un cas del prefix *bes-* (*bis-*, de *bescuit*, *besnét*, *bescanvi*, etc.) o com una alteració de *POST-* 'darrere', per més que a això s'hi presti enganyosament el sentit, i el model desorientador del cast. *pescuezo*, port. *pescoço*.³ És reveladora la forma *baticoll* «tot el coll del porc fins a l'espatlla», usada a Esterri d'A. (*AlcM*). Ara bé J. Amades, fundat en el seu prolongat tracte amb carreters i bestiarers, amb la tradició més rànica dels representants de l'art del tragí a la vella Barcelona, defineix el nostre mot (BDC xxii, 84) com la «part inferior del coll, en el bestiar de peu rodó, on va posat el collar» (cf. el gravat de la p. 104). Doncs, en aquesta vella tradició barcelonina s'oposa el *bescoll* dels equins al clatell de les persones. També a Mallorca i a València deuen reservar el mot per als animals i *clatell* per a la gent, almenys així es deu fer en les zones més conservadores, del centre de l'illa i de les muntanyes alcoianes, car Amengual defineix *bèccoll* «la parte del cuerpo del animal desde el fin de la cabeza hasta los hombros» i el mateix hi entenia Martí Gadea.

Segurament en altres parts valencianes usen *bascoll* amb el valor del nostre *clatell*, i també *DFa*. admet *bescoll* per a l'home i les bèsties, però això pot ser secundari, i la major part dels testimonis antics i moderns de *bescoll*, amb variants i derivats, en *AlcM*, es refereixen a les mules (així en la *Manescalía* de Díez, ja del S. xv), el bou, el porc, el llop, etc. Però la forma de la Vall d'Àneu troba un gran eco en el Baix Aragó: *baticuello* havia anotat Giner i March a Monreal del Campo, Caminreal i Ademús i així es continua en el xurro de Sogorb, Xelva i Vilar de l'Arquebisbe (c. 1950).

Primerament *batcoll* degué designar la part del coll dels equins batuda pel collar i les regnes, i la part del coll dels bous batuda pel jou. Serà, doncs, una formació paral·lela a *baticul*, *baticor*, *batibull*, *batijulla*, *batipala*, *batiport*: d'ací la forma *baticoll* que conserva el nostre mot a Esterri, al costat de la qual es formà